

Lisansüstü Eğitimin Uzaktan Yürütülmesine Yönelik Bir İnceleme: Doktora Öğrencilerinden Yansımalar¹**An Evaluation of Distance Postgraduate Education: Reflections from Doctoral Students**Memet Karakuş² Buket Turhan Türkkân³ ² Doç. Dr., Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Adana, Türkiye³ Dr. Öğr. Üyesi, Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Adana, Türkiye**Makale Bilgileri***Geliş Tarihi (Received Date)*

20.05.2022

Kabul Tarihi (Accepted Date)

22.08.2023

***Sorumlu Yazar**

Memet Karakuş

Çukurova Üniversitesi Eğitim
Fakültesi Eğitim Bilimleri
Bölümü 01330 Sarıçam/Adana
Türkiye

memkar@cu.edu.tr

Öz: Bu araştırmanın amacı, uzaktan yürütülen doktora eğitimi süreçlerine yönelik öğrencilerin görüşlerini belirlemektir. Araştırma, nitel bağlamda gerçekleştirilen bir durum çalışmasıdır. Araştırmanın katılımcılarını Türkiye'nin güneyinde bulunan bir devlet üniversitesinde eğitim bilimleri alanında doktora düzeyinde öğrenim gören 8 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri araştırmacılar tarafından geliştirilen ve açık uçlu sorulardan oluşan bir yazılı görüş formu aracılığıyla toplanmıştır. Verilerin analizi, içerik analizi ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın sonuçları; uzaktan eğitimde öğrenme-öğretme süreci, ölçme ve değerlendirme süreci, iletişim ve etkileşim, kullanılan teknolojiler, yaşam boyu öğrenme becerileri, avantajları ve dezavantajları, iyileştirmeye yönelik öneriler ve pandeminin dışında ve sonrasında derslerin uzaktan yürütülme durumu bağlamında ele alınmıştır. Araştırmanın sonuçları doğrultusunda uzaktan eğitim süreçlerine yönelik çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Uzaktan eğitim, doktora eğitimi, öğrenci görüşleri

Abstract: The aim of this study is to reveal the views of PhD students on distance doctoral education processes. The research is a case study carried out in a qualitative context. The participants of the research consist of 8 students who are studying at the doctoral level in the field of educational sciences at a state university in the south of Turkey. The data of the study were collected through a written view form consisting of open-ended questions developed by the researchers. Analysis of the data was carried out with content analysis. The results of the research were discussed in several contexts such as learning-teaching process in distance education, measurement and evaluation process, communication and interaction, technologies used, lifelong learning skills, advantages and disadvantages, suggestions for improvement, and the situation of conducting courses remotely outside and after the pandemic. In line with the results of the research, further suggestions were made for distance education processes.

Keywords: Distance education, doctoral education, views of students

Karakuş, M. ve Turhan-Türkkân, B. (2023). Lisansüstü eğitimin uzaktan yürütülmesine yönelik bir inceleme: Doktora öğrencilerinden yansımalar. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(3), 497-513. <https://doi.org/10.17556/erziefd.1119046>

Giriş

COVID-19 pandemisi 2020 yılı itibarıyla tüm dünyayı etkilemiş ve eğitim sistemleri üzerinde hızlı ve büyük değişikliklere neden olmuştur. Okulların ve diğer öğretim kurumlarının kapatılması, dünyadaki öğrenci nüfusunun %94'ünden fazlasını etkilemiş, sosyal mesafe ve kısıtlayıcı politikalar geleneksel eğitim uygulamalarını önemli ölçüde değişime uğratmıştır (Pokhrel & Chhetri, 2021). Erken çocukluk eğitiminden lisansüstü eğitime kadar tüm dünyada eğitim sistemlerinin durumu test edilmiş, bu süreçte öğretmen ve öğrenci rollerinin değişiminin yanı sıra öğrenme ve öğretme sürecinde de değişiklikler yaşanmıştır (Naidu, 2021). Toplumsal bulaşı engellemeye yönelik sosyal mesafe kuralı gereğince eğitim kurumları hızlı bir şekilde yüz yüze eğitimden uzaktan eğitime geçmiştir. Bu sürece eğitim kurumları hazırlıksız yakalanmış ve uzaktan eğitim sürecinde çeşitli sorunlar ve zorluklarla karşılaşmıştır. Teknolojiye ve internete erişim, sosyo-ekonomik durum, eğitim ve deneyim, kurumsal düzeydeki yetkiler, öğrencilerin yaşı ve gelişimi gibi birçok faktör eğitimcilerin ve öğrencilerin uzaktan eğitim deneyimlerini etkilemiştir (Moser, Wei & Brenner, 2021). Bu bağlamda, yükseköğretim kurumlarındaki öğrencilerin, öğretim elemanı, erişilebilirlik, öğrenci motivasyonu, akademik konular, genel konular, öğrenci beklentileri ve demografik niteliklere yönelik sorunlar yaşadıklarından söz edilmektedir (Aboagye, Yawson & Appiah, 2020). Pandeminin olası sonuçları tartışılırken, dünyadaki mevcut

eğitim eşitsizliklerini büyüteceği düşünülmekte ancak uzaktan eğitim koşullarının ve sonuçlarının, eğitim eşitsizliklerinin mevcut dinamiklerini nasıl etkilediği konusunda çok az şey bilinmektedir (Frohn, 2021). Pandeminin gençlerin yaşam kalitesi ve geleceği üzerinde önemli bir etki yarattığı ve eğitimde aksamalara da yol açtığı; bu aksamanın kriz sonrası dönemde tüm toplum için ciddi bir tehdit oluşturacağı ve bu nedenle eğitim kurumlarının hızlı yanıt vermesi ve eğitim süreçlerinin sürekliliğinin sağlanması gerektiği belirtilmektedir (Bojović, Bojović, Vujošević & Šuh, 2020). Bunun yanı sıra, daha önce benzeri görülmemiş bu süreçte, öğretmenlerin ve öğrencilerin pandeminin getirdiği değişimi nasıl deneyimlediklerini anlamının öneminden de söz edilmektedir (Oliveira, Teixeira, Torres & Morais, 2021).

Eğitim kurumlarının kapatılmasıyla birlikte, çevrimiçi deneyim ve destek olanağına yönelik eksiklikler, öğretmenlerin çevrimiçi eğitime yönelik hazırbulunuşluk düzeylerinin yeterli olmaması, kurumların eğitim programlarını uzaktan eğitime uyarlamadaki yetersizlikleri gibi durumlar uzaktan eğitimin etkisizliğine yönelik yanlış yargılara yol açmıştır (Baggaley, 2020). Çevrimiçi eğitimdeki gelişmelere rağmen, çevrimiçi derslerin yükseköğretime entegrasyonunun önünde engel oluşturan yanlış algılamalara neden olmuştur (Ronkowitz & Condro Ronkowitz, 2021). Ekonominin çoğu alanı pandemiden kötü bir şekilde etkilenmiş olsa da eğitim alanında uzaktan eğitim sayesinde eğitim eylemlerinin devam etmesi sağlanabilmiştir (Pandit & Agrawal, 2021). Buradan yola çıkılarak uzaktan eğitimin

¹ Bu çalışmanın bir kısmı 8. Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur (25-27 Mart 2021, Burdur, Türkiye)

dezavantajlarına odaklanmanın yanında avantajlarının ve yarattığı fırsatların da incelenmesi önemli görülmektedir. Pandemi açıkça değişen zamanın bir işaretidir ve bu nedenle eğitim sistemlerinin büyük bir devrim geçirmesini gerektirmektedir ve hibrit öğretimin, eğitimcilerin teknolojik gelişmeler aracılığıyla dünyayla bağlantı kurmaları için alan açacağı düşünülmektedir (Saboowala & Manghirmalani Mishra, 2021). Pandeminin yüksek eğitimde benzeri görülmemiş bir kesintiye neden olmasının muhtemelen uzun süreli bir etkiye sahip olacağı düşünülmektedir (Kim, Wortham, Borowicz, Yatsu, Ha, Carroll, Wang & Kim, 2021). Bu bağlamda, pandemi sona erdiğinde de eğitim uygulamalarında çevrimiçi süreçlere yer verileceği ve bu doğrultuda hibrit eğitim yaşantılarının eğitim deneyimlerinde süreceği düşünülmektedir. Uzaktan eğitimde yaşanan zorluklara rağmen çevrimiçi öğretimin daha sürdürülebilir olacağı ve öğretim süreçlerinin hibritleşeceği dile getirilmektedir (Adedoyin & Soykan, 2020). Yüksek eğitim bağlamında gerçekleştirilen bir araştırmada geleneksel öğretimin çevrimiçi öğretimle bütünleştirildiği harmanlanmış bir yaklaşımla öğrencilerin çevrimiçi öğrenmelerinin tamamlanabileceği belirtilmiştir (Aboagye, Yawson & Appiah, 2020). Uzaktan eğitime yönelik bazı isteksizliklere rağmen gelecekte dijital uyarlamalara olan talebin daha da artacağı ve yüksek eğitimde dijital yeniliklerin olumlu etkileri olacağı belirtilmektedir (Zawacki-Richter, 2020). Bu bağlamda birçok eğitim kurumu gelecekte çevrimiçi öğretime kademeli bir geçiş yapacağını duyurmuş ve geleneksel kampüs merkezli süreçlerin iyileştirilmesi için harekete geçmiştir (Naidu, 2021). Bu doğrultuda öğretmenlerin ve öğrencilerin öğrenme ve öğretme süreçlerini geliştirmede çevrimiçi araçları kullanmaya teşvik edilmesi gerekliliğinden de söz edilmektedir (Pokhrel & Chhetri, 2021).

Pandemi, mevcut yüksek eğitim sisteminin eksikliklerini ve dünyanın hızla değişen eğitim iklimine uyum sağlamak için eğitimde dijital teknoloji konusunda mevcut durumun ortaya konulması ihtiyacını doğurmuştur ve pandemi sonrasında, e-öğrenme ve sanal eğitimin yükseköğretim sisteminin ayrılmaz bir parçası olabileceği tahmin edilmektedir (Rashid & Radav, 2020). Pandemi sonrası asenkron/senkron sanal sınıflar için nitelikli uygulama kılavuzlarının oluşturulmasına ilişkin ihtiyaç olduğu da belirtilmektedir (Neuwirth, Jovic & Mukherji, 2020). Bunun yanı sıra, yüksek eğitimdeki yöneticilerin çevrimiçi öğretim etkinliklerinin yüz yüze derslerle eşit nitelikte olması için büyük çaba sarf etmeleri gerektiği düşünülmektedir (Pandit & Agrawal, 2021). Bu doğrultuda yapılacak araştırmalar, pandemi sonrasında edinilen deneyimler doğrultusunda okulu ve öğretimi yeniden düşünmeye odaklanmalıdırlar (Frohn, 2021). Yüksek eğitimdeki bu ihtiyaçları karşılamak için ise, eğitim programlarının uzaktan eğitimin güçlü yönlerini en üst düzeye çıkaracak ve zayıf yönlerini sınırlayacak şekilde tasarlanmasını gerektirmektedir (Holzer, Lüftenegger, Korlat, Pelikan, Salmela-Aro, Spiel & Schober, 2021). Okulların eğitim programlarının ve öğretim ortamlarının, öğrencilerin fiziksel konumlarından bağımsız olarak aynı anda farklı ve daha karmaşık öğrenme fırsatlarına katılabilmeleri için yeniden düzenlenmesi gerekmektedir (Zhao & Watterston, 2021).

Pandeminin çevrimiçi süreçleri deneyimleme fırsatı vermesiyle lisansüstü öğrencilerin öğrenme süreçlerini olumlu etkilediği, uzaktan eğitimin giderek daha etkili hale geldiğinden söz edilmekte ve bu bağlamda lisansüstü öğrenciler arasında akademik gelişime yönelik fırsatlar

sağladığı belirtilmektedir (Li, Wen, Li, Zhou, Huang, Ling, Liao & Tang, 2021). Lisansüstü öğrencilerle gerçekleştirilen bir araştırmada ise katılımcıların çevrimiçi öğrenme ortamının etkinliği konusunda endişe duydukları ve sınıf arkadaşlarını sınıfta fiziksel olarak görememenin olumsuz etki yarattığı belirlenmiştir (Kee, 2021). Bunun yanı sıra, yüksek eğitimin uzaktan eğitime yönelik tepkileri çeşitlilik göstermekte ve uygulama stratejileri farklılık göstermektedir (Wotto, 2020). Ayrıca, çevrimiçi eğitimde derslerin yürütülmesinde daha esnek olunmasından hareketle (Ronkowitz & Condro Ronkowitz, 2021), uzaktan eğitimin lisansüstü öğrencilerin yaşadıkları ulaşım, zaman, maliyet gibi sorunları azaltacağını da düşündürmektedir. Uzaktan eğitimde gelişimsel, kişiselleştirilmiş ve yeniliğe açık eğitim programı; öğrenen merkezli, sorgulamaya dayalı, otantik eğitim durumları ve hem eşzamanlı hem de eşzamansız öğrenmenin güçlü yönlerinden yararlanan öğretimsel düzenlemelerin yapılmasıyla (Zhao & Watterston, 2021), lisansüstü eğitim çerçevesinde uzaktan eğitimin fırsatlarından daha fazla yararlanılabilir. Ancak uzaktan eğitime yönelik hem olumlu hem olumsuz durumların yaşanması, lisansüstü eğitim düzeyinde mevcut durumun ortaya çıkarılmasına ve paydaş deneyimlerinin belirlenmesine yönelik araştırmaların yapılması gerektiğini göstermektedir. Lisansüstü eğitimde mevcut durumun belirlenmesi, paydaşların yaşadıkları sorunların ortaya çıkarılması ve uzaktan eğitimin avantaj ve fırsatlarının incelenmesi bu gereksinimi karşılayabilecektir. Mevcut koşullarda lisansüstü eğitim açısından uzaktan eğitim uygulamalarının kapsamlı olarak incelenmesi gelecekte yapılacak uygulamalara yol göstermesi bakımından önem taşımaktadır.

Uzaktan eğitime hızlı geçişin neden olduğu sorunlar, pandeminin olumsuz psikolojik sonuçlarıyla birleşerek öğretime ve öğrenme süreçlerinde çok sayıda sorun ve zorluğa yol açmış ve bu durumun güncelliği, uzaktan eğitimi nasıl etkilediğine yönelik kapsamlı araştırmaların yapılması ihtiyacını doğurmuştur (Göksu, Ergün, Özkan & Sakız, 2021). Bu geçişi tasarlamak ve hazırlamak, temel olarak, ders hedeflerinin yeniden tanımlanması için ihtiyaçların dikkate alınması ve öğrencilerin ihtiyaçlarının belirlenmesi gerekliliğinden bahsedilmektedir (Bojović, Bojović, Vujošević & Šuh, 2020). Bu gereksinimi gidermek için ise paydaşların görüşleri incelenebilir. Bu inceleme kapsamında ise önce öğrencilerden başlanmasının daha sonra öğretim elemanları ve diğer paydaşlar açısından incelenmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir. Bu araştırma, lisansüstü eğitim düzeyinde gerçekleştirilen uzaktan eğitime yönelik ihtiyaçların, sorunların ve çözüm önerilerinin geliştirilmesi bakımından önem taşımaktadır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar ve oluşturulan öneriler, lisansüstü eğitim düzeyinde uzaktan eğitimle ilgili yapılacak uygulamalı çalışmalara da yol gösterebilecektir. Bu doğrultuda bu araştırmanın genel amacı, uzaktan yürütülen lisansüstü eğitim süreçlerini doktora öğrencilerinin görüşleri doğrultusunda incelemektir. Bu amaç doğrultusunda araştırmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- Uzaktan eğitim yoluyla gerçekleştirilen öğrenme-öğretme, ölçme değerlendirme süreci ve diğer öğretim uygulamaları nasıl işlemektedir?
- Uzaktan eğitim iletişim ve etkileşim sürecini nasıl etkilemektedir?
- Uzaktan eğitimde kullanılan teknolojilere yönelik mevcut durum nasıldır?

- Uzaktan eğitim yaşam boyu öğrenme becerilerini nasıl etkilemektedir?
- Lisansüstü düzeyde uzaktan eğitimin avantaj ve dezavantajları nelerdir?
- Lisansüstü öğrencilerin pandemiden bağımsız olarak uzaktan eğitime yönelik görüşleri nelerdir?
- Lisansüstü düzeyde uzaktan eğitimin verimliliğini arttırmaya yönelik önerileri nelerdir?

Yöntem

Araştırma, nitel bağlamda gerçekleştirilen durum çalışmasıdır. Durum çalışması, bir durumun ya da az sayıda birkaç durumun olabildiğince bütün yönleriyle anlaşılması amacıyla ayrıntılı bir biçimde incelenmesidir (Punch, 2005). Nitel durum çalışmalarında bir olaya yönelik etkenler bütüncül bir bakış açısıyla araştırılır (Yıldırım & Şimşek, 2008). Bu çalışmada durum, lisansüstü bir programda gerçekleştirilen uzaktan eğitim sürecidir ve araştırmanın amacı doğrultusunda katılımcılar duruma yönelik görüşlerini kendi sözcükleriyle ayrıntılı bir şekilde betimlemişlerdir.

Araştırmanın katılımcıları, uygun örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Uygun örnekleme, hızlı ve kullanışlı bir şekilde, çalışma için erişimi kolay olan katılımcıların seçilmesini içermektedir (Patton, 2018). Araştırmanın katılımcıları, araştırmacıların kolayca ulaşabileceği kişilerden oluşmaktadır. Bu doğrultuda araştırmanın katılımcılarını, Türkiye'nin güneyinde bulunan bir devlet üniversitesinde eğitim bilimleri alanında doktora düzeyinde öğrenim gören 8 öğrenci oluşturmaktadır. İncelenen ve araştırma verilerinin toplandığı lisansüstü programda ders aşamasında kayıtlı 8 öğrenci bulunduğundan katılımcı sayısı 8 ile sınırlı kalmıştır. Katılımcılardan 7'si öğretmen ve 1'i araştırma görevlisi olarak çalışmakta olup Adana, Hatay, Kahramanmaraş, Mardin, Mersin, Şanlıurfa illerinde yaşamaktadırlar. Katılımcıların 4'ü kadın, 4'ü erkektir.

Araştırmanın verileri araştırmacılar tarafından geliştirilen ve açık uçlu sorulardan oluşan bir yazılı görüş formu aracılığıyla toplanmıştır. Formun oluşturulmasında iki eğitim programları ve öğretim uzmanından görüş alınmıştır. Formda 13 soru yer almaktadır. Bu formda, "Uzaktan yürütülen lisansüstü eğitim sürecinde hangi yöntem ve uygulamalar gerçekleştirildi?", "Uzaktan yürütülen lisansüstü eğitim sürecinde gerçekleştirilen bu uygulamalardan hangileri daha etkiliydi? Neden?", "Sizce, pandemi sonrasında lisansüstü dersleri uzaktan yürütülebilir mi? Neden?", "Lisansüstü derslerin uzaktan yürütülmesini daha iyi hale getirmek için önerileriniz nelerdir?" gibi sorular yer almaktadır.

Araştırma verileri toplanmadan önce katılımcılar araştırmaya dair bilgilendirilmiş ve katılım onayları alınmıştır. Araştırmanın verileri 2021 yılında toplanmıştır. Araştırmanın verilerinin toplanması aşamasında katılımcılara e-posta aracılığıyla yazılı görüş formu gönderilmiş ve bu formda yer alan sorulara detaylı bir şekilde yazılı olarak yanıt vermeleri istenmiştir. Katılımcılar yanıtlarını yazdıkları görüş formunu yine e-posta aracılığıyla araştırmacılara göndermişlerdir. Verilerin analizi, içerik analizi ile gerçekleştirilmiştir. Bu

doğrultuda öğrencilerin verdikleri yanıtlar tek tek kodlanmış, birbiriyle ilişkili kodlar bir araya getirilerek tema ve alt temalar oluşturulmuştur.

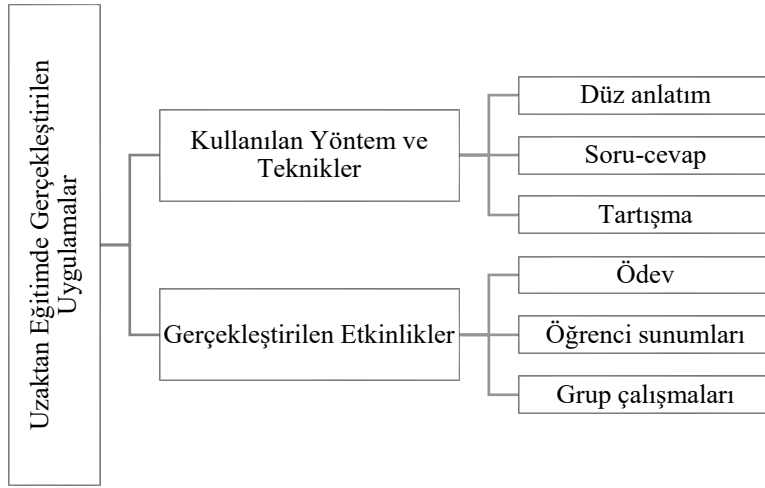
Nitel araştırmalarda inanılabilirlik için uzman incelemesi tekniğinin kullanılacağı belirtilmektedir. Uzman incelemesi tekniğinde araştırmacının verileri makul bir şekilde yorumlayıp yorumlamadığı kontrol edilir, ortaya çıkan sonuçların toplanan verilerle tutarlı görünüp görünmediği bir başkasına sorulabilir (Merriam, 1995). Bu araştırmada verilerin inanılabilirliği için uzman incelemesi tekniği kullanılmıştır. Araştırmacıardan birinin gerçekleştirdiği kodlamalar ve analizler, diğer araştırmacı tarafından ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Bunun yanı sıra, nitel araştırmalarda ayrıntılı betimleme ve raporlaştırma da inanılabilirliğin sağlanmasında bir yol olarak nitelendirilmekte, bunun için durumla ve katılımcılarla ilgili yeterli bilgiye ve doğrudan alıntılara yer verilmesi önerilmektedir (Creswell, 2013; Merriam, 1995). Bu doğrultuda araştırmada durumla ilgili ayrıntılı bilgiye ve doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Ayrıca, araştırmacı etkilerini kontrol etme de inanılabilirlik için diğer bir yoldur ve bu süreçte sürekli yansıtma yapılması önerilmektedir (Pyett, 2003). Bu araştırmada araştırmacılar, kişisel eğilimlerinin ve deneyimlerinin verilerin analizi ve yorumlanmasını etkilememesine çalışmışlardır.

Araştırmacılar eğitim programları ve öğretim alanında öğretim elemanı olarak çalışmaktadırlar. Araştırmacıardan biri bu alanda uzun süredir doktora dersleri yürütmektedir. Araştırmacılar, pandemi nedeniyle derslerini uzaktan eğitim yoluyla yürütmüş ve bu konuda yaşantı geçirmişlerdir. Araştırmacılar, lisansüstü eğitime yönelik çeşitli çalışmalar gerçekleştirmişler ve nitel araştırmayla yürütülen makaleler yayımlanmışlardır.

Araştırmanın gerçekleştirilmesine yönelik olarak Çukurova Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Alanında Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan gerekli izinler alınmıştır (28.07.2021 tarih ve E-74009925-622.01-145526 sayılı karar).

Bulgular

Araştırma bulguları, uzaktan eğitimde gerçekleştirilen uygulamalar, uzaktan eğitimde gerçekleştirilen en etkili uygulama, uzaktan eğitimde öğrenme-öğretme sürecine yönelik görüşler, uzaktan eğitimde ölçme-değerlendirme sürecinde gerçekleştirilen uygulamalar, uzaktan eğitimde ölçme-değerlendirme sürecine yönelik görüşler, uzaktan eğitimin öğretim üyeleriyle iletişim, uzaktan eğitim sürecinde diğer öğrencilerle iletişim, uzaktan eğitimde kullanılan teknolojilere yönelik görüşler, uzaktan eğitimin yaşam boyu öğrenme becerileri üzerine etkisi, yaşam boyu öğrenmede uzaktan eğitimden daha fazla katkı sağlamanın yolları, uzaktan eğitimin avantajları, uzaktan eğitimin dezavantajları, pandeminin dışında tercih ettiği eğitim türü, pandemiden sonra derslerin uzaktan yürütülme durumu ve uzaktan eğitimi iyileştirmeye yönelik öneriler olmak üzere on beş tema altında ele alınmıştır. Bu temalar kapsamında yer alan alt tema ve kodlar aşağıda sunulmuştur.

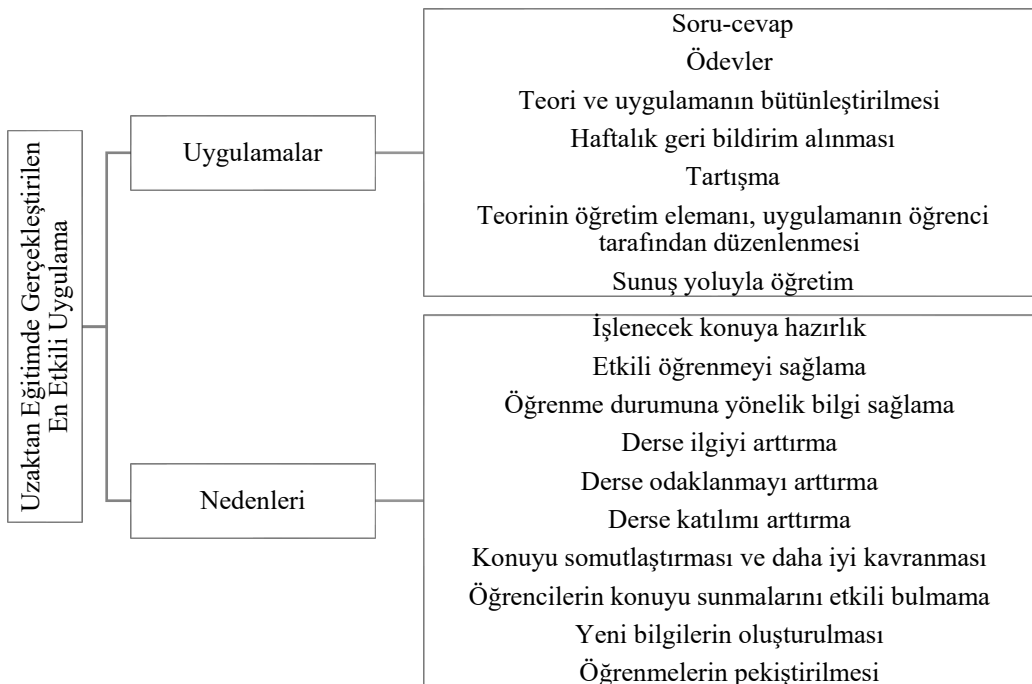

Şekil 1. Uzaktan eğitimde gerçekleştirilen uygulamalara yönelik görüşler

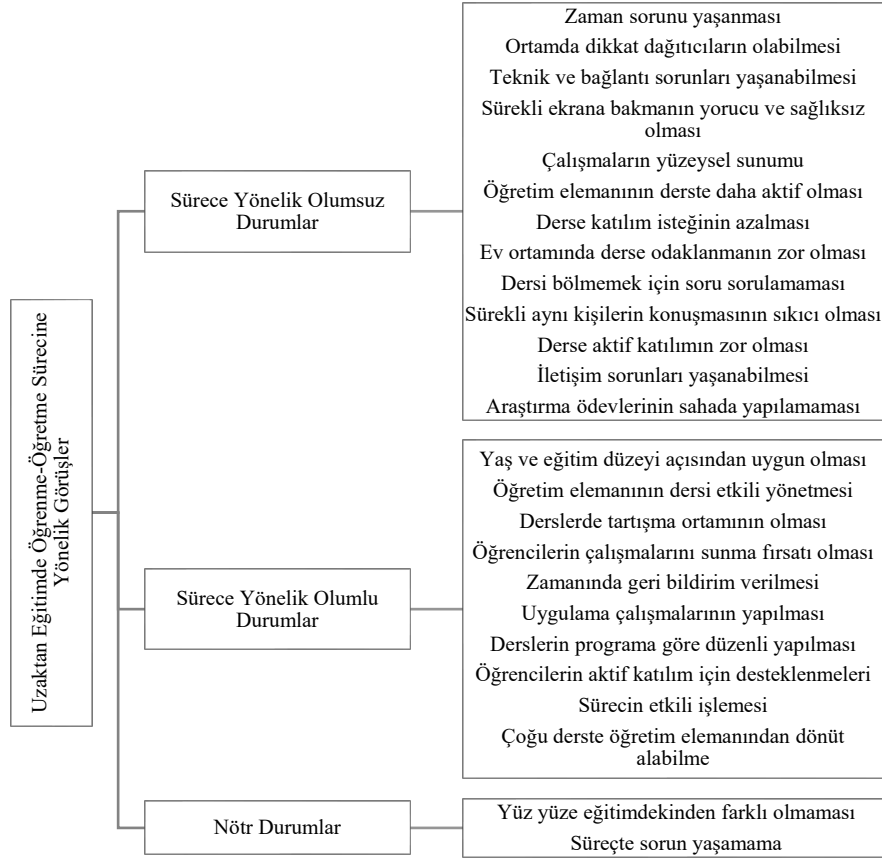
Şekil 1’de görüldüğü üzere uzaktan eğitim sürecinde derslerde gerçekleştirilen uygulamalar teması altında kullanılan yöntem ve teknikler ile gerçekleştirilen etkinliklerden söz edilmiştir. Bu kapsamda tüm öğrenciler düz anlatım tekniğine ve ödevlere yönelik etkinlikler gerçekleştirildiğini belirtmiştir. Bunun yanı sıra soru-cevap ile tartışma tekniği ve öğrenci sunumları ile grup çalışmalarına yer verildiğinden de söz edilmiştir. Bu kapsamda Ö4, “*Dersler hem ders hocasının sunumlar hem de bizlerin sunum yapmasıyla işlendi. Süreç içerisinde ara ödevler ve çalışmalar yaparak, ders esnasında soru ve cevap yöntemiyle gerçekleştirildi.*” diyerek derslerde yer verilen yöntemler ve etkinliklere değinmiştir. Ö3 de “*Genel olarak hocalar dersi sundu. Derse hazırlık veya ders sürecine aktif katılım için çalışma görevleri verildi. Bu görevler oldukça yoğundu. Bazı haftalarda öğrenciler sunum yaptı. Soru cevap tekniği çok kullanıldı. Slayt hazırlamak internet ortamlarındaki sunumlar için olmazsa olmazlardandı. Araştırma çalışmaları verildi. Ders konuları öğrencilere dağıtıldı. Görev paylaşımı yapıldı. Ödev grupları kuruldu. Yöntem ve uygulamalarda yüz yüze ile herhangi bir farklılık oluşmadı. Bunlar yüz yüze eğitimde de zaten yapılıyordu.*” diyerek düz anlatım yönteminden,

araştırma ödevlerinden, öğrenci sunumlarından, soru-cevap tekniğinden ve grup çalışmalarından söz etmiştir.

Şekil 2’de uzaktan eğitimde gerçekleştirilen en etkili uygulamaya yönelik görüşlere yer verilmiştir. Bu temada, uzaktan eğitimde gerçekleştirilen en etkili uygulamalar kapsamında soru-cevap tekniği ve ödevler öne çıkmıştır. Bu tema kapsamında Ö3, “*Soru cevap tekniğinin kullanılması özellikle öğrencilerin mevcudiyetinin kontrol edilmesinde önemlidir. Çünkü bazı öğrenciler kamerayı kapatıp farklı işlerle uğraşabiliyordu. Soru cevap buna engel oldu. Ayrıca bilgisayar başında saatlerce oturmak insanı yoruyordu. Soru cevap tekniği bu yorgunluğu biraz olsun alıyordu. İnsanın gözünü açıyordu.*” diyerek soru-cevap tekniğini etkili bulduğunu belirtmiş ve bunun nedenlerinden söz etmiştir. Bununla birlikte Ö1, “*Haftalık olarak verilen bireysel çalışmalar daha etkiliydi. Hem konuya hazırlık hem de etkili öğrenme açısından katkı sağlamıştır. Dersin öncesinde verilen çalışmalar hem derse hazırlıklı gitme açısından hem de dersin ilgi çekiciliği açısından etkili idi. Böylece ne öğrendiğimizi, neyi öğrenemediğimizi ya da eksik kalan öğrenmelerimizi görmemize katkı sağlamış oldu.*” diyerek ödev verilmesini etkili bulduğunu belirtmiştir.

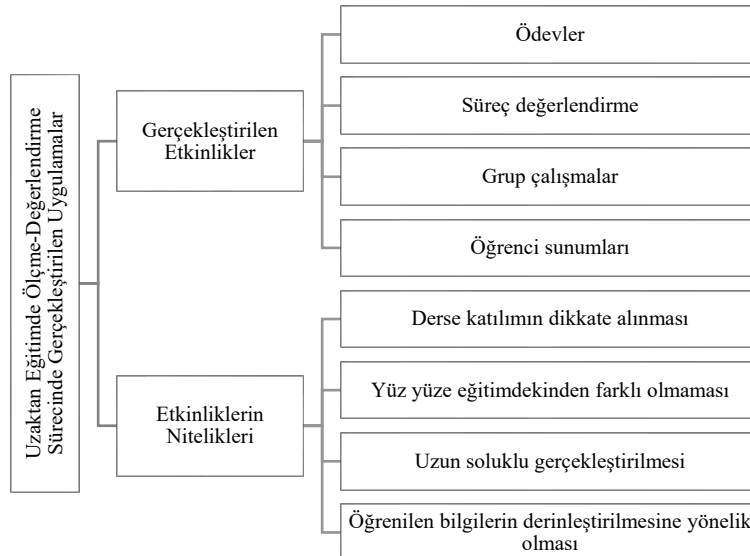
Şekil 2. Uzaktan eğitimde gerçekleştirilen en etkili uygulamaya yönelik görüşler

Şekil 3. Uzaktan eğitimde öğrenme-öğretme sürecine yönelik görüşler

Şekil 3'te görüldüğü üzere uzaktan eğitimde öğrenme-öğretme sürecine yönelik görüşler, sürece yönelik olumsuz durumlar, sürece yönelik olumlu durumlar ve nötr durumlar olmak üzere üç alt temada toplanmıştır. Sürece yönelik olumlu durumlar kapsamında yaş ve eğitim düzeyi açısından uygun olması, öğretim elemanının dersi etkili yönetmesi, derslerde tartışma fırsatının olması gibi durumlardan söz edilmiştir. Sürece yönelik olumsuz durumlar ise sayıca daha fazladır. Bu alt tema kapsamında en çok zaman sorunu yaşanması, ortamda dikkat dağınıklarının olabilmesi, teknik ve bağlantı sorunları yaşanabilmesi ve sürekli ekrana bakmanın yorucu ve sağlıksız olması gibi durumlardan söz edilmiştir. Olumsuz durumlar kapsamında Ö5, "Bunun yanında uzaktan eğitim sürecindeki en büyük eksiklik iletişimin kısıtlı olması, sınıf ortamında

olduğu gibi göz temasının olmamasıdır. Bir diğer olumsuzluk uzun süre ekrana bakmak hem fiziksel hem de zihinsel yorgunluğa daha çabuk sebep olmaktadır. Fakat lisansüstü öğrencilerinin belli bir yaşın üzerinde olması ve motivasyonlarının yüksek olması dersten etkili bir şekilde yararlanmalarına olanak sağladığını düşünüyorum." diyerek uzaktan eğitimde öğrenme-öğretme sürecine yönelik hem olumlu hem de olumsuz durumlardan söz etmiştir. Bununla birlikte Ö1, "Süreçte daha çok zaman açısından biraz sıkıntı oldu. Derste kişi sayısı fazla olduğunda yapılması gereken çalışmalar kısa tutuldu ve derinliğe fazla inilmedi." diyerek zaman sorunundan söz etmiştir. Nötr durumlar kapsamında ise yüz yüze eğitimdekinden farklı olmaması ve süreçte sorun yaşanmamasından söz edilmiştir.

Şekil 4. Uzaktan eğitimde ölçme-değerlendirme sürecinde gerçekleştirilen uygulamalara ilişkin görüşler

Şekil 4'te görüldüğü üzere, uzaktan eğitimde ölçme-değerlendirme sürecinde gerçekleştirilen uygulamalara ilişkin görüşler kapsamında gerçekleştirilen etkinliklerden ve etkinliklerin niteliklerinden söz edilmiştir. Gerçekleştirilen etkinlikler kapsamında en çok ödevler ve süreç değerlendirmeden söz edilmiş, etkinliklerin nitelikleri bağlamında ise en çok derse katılımın dikkate alınmasından ve yüz yüze eğitimdekinden farklı olmamasından bahsedilmiştir. Bu kapsamda Ö2, "Genellikle ölçme değerlendirme süreçleri derse katılım, haftalık görevlendirmeler ve süreç boyunca öğrencilerin kat ettiği mesafenin değerlendirilmesi amacıyla verilen araştırma ödevleri ile yapıldı." diyerek gerçekleştirilen etkinliklerden söz etmiştir. Bunun yanı sıra Ö3, "Tam olarak iki dersi uzaktan aldım. Ölçme ve değerlendirmede üzerinde durulan hususlar: derse katılım, bazı haftalarda verilen ödevler ve sunumlar, dönem sonu araştırma çalışmaları ve sunumları. Yüz yüze eğitim ile aynıydı." şeklinde görüşlerini sunmuştur.

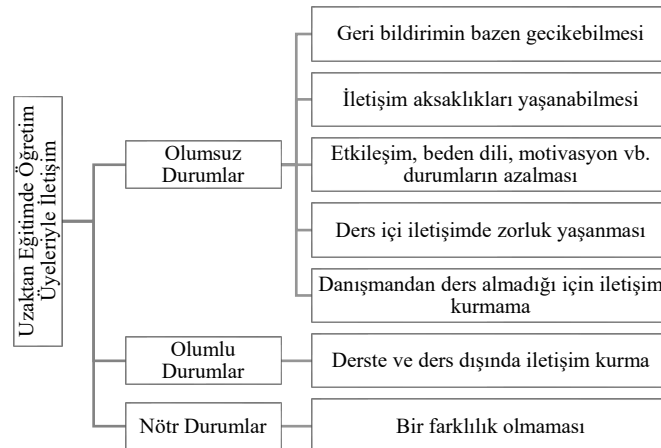
Şekil 5'te görüldüğü üzere, uzaktan eğitimde ölçme-değerlendirme sürecine yönelik görüşler kapsamında olumsuz durumlar, olumlu durumlar ve nötr durumlar olmak üzere 3 alt tema oluşturulmuştur. Bu temada yüz yüze eğitimden farklı olmamasına yönelik görüşler dikkat çekicidir. Bunun yanı sıra olumsuz durumlar sayıca fazla durumdadır. Bu kapsamda Ö3, "Öğrencilere herhangi bir sınav yapılmadı. Dolayısıyla güvenilirlik vb. sorunlar oluşmadı. Zaten doktora seviyesinde yazılı sınav yapılmasının bir anlamı da yok. Bu açıdan ölçme değerlendirme süreci olağan akışında yüz yüze eğitim gibi gerçekleştirildi." diyerek yüz yüze eğitimdekinden farklı

olmamasından söz etmiştir. Bunun yanı sıra Ö5, "Yüz yüze eğitim döneminde ölçme değerlendirme uzaktan eğitimle benzer şekilde yapıldığından herhangi bir olumsuzluk yaşanmadığını, ölçme değerlendirme faaliyetlerinin etkili bir şekilde yapıldığını düşünüyorum." diyerek benzer görüşler sunmuştur.

Şekil 6'da görüldüğü üzere uzaktan eğitimde öğretim üyeleriyle iletişime yönelik görüşler kapsamında olumsuz durumlar, nötr durumlar ve olumlu durumlardan söz edilmiştir. Bu tema kapsamında yüz yüze eğitimden bir farklılık olmasına yönelik görüşler sayıca fazla durumdadır. Bu kapsamda Ö5, "Uzaktan eğitim döneminde danışmanım ve aldığım derslerin hocaları ile görüşmem gereken konular olduğunda telefon ile konuşarak, mesaj yoluyla veya mail yolu ile iletişim kurdum. İletişim konusunda herhangi bir sıkıntı yaşamadım. İhtiyaç olduğunda hızlı bir şekilde dönüş yaptılar. Danışmanım ve ders hocalarımla ilgili olmaları uzaktan eğitim sürecinde rahat iletişim kurmama olanak sağladı. Bu yönüyle yüz yüze eğitime göre iletişim konusunda bir problem yaşamadım." diyerek yüz yüze süreçten bir farklılık olmadığını dile getirmiştir. Bunun yanı sıra Ö3, "Yaklaşık bir dönem yüz yüze eğitim alıp diğer dönem derslerini uzaktan aldım. Ben zaten Adana'ya şehir dışından geliyordum. Haftada bir gün Adana'da oluyordum. Genellikle hocalarla ve danışmanımla telefon ve e-posta üzerinden görüşüyordum. Ders seçimi, ders saatlerinin belirlenmesi vb. durumları telefon aracılığı ile belirliyorduk. Dolayısıyla uzaktan eğitim bu açıdan iletişimi çok etkilemedi." diyerek benzer görüşler sunmuştur.

Şekil 5. Uzaktan eğitimde ölçme-değerlendirme sürecine yönelik görüşler

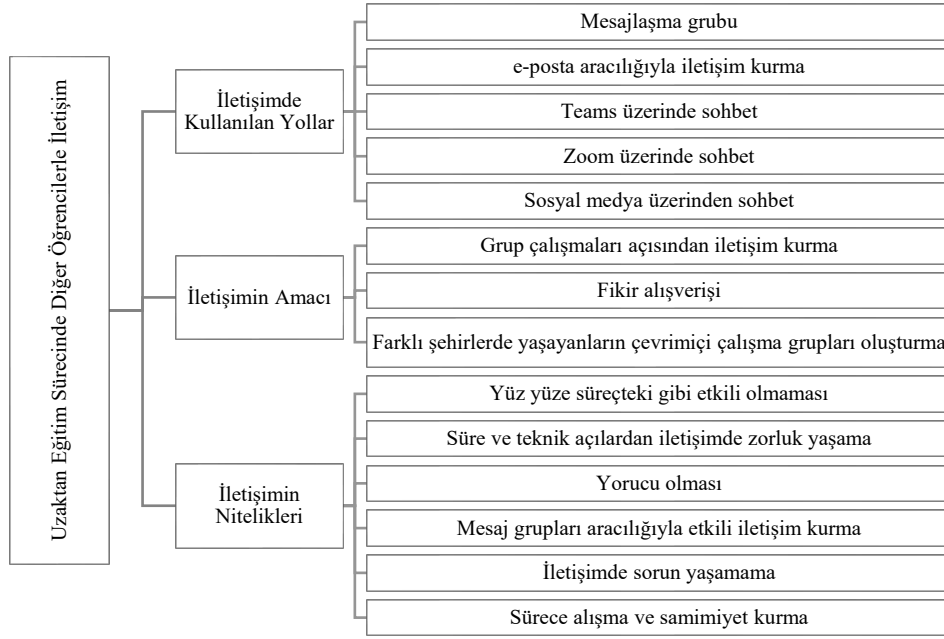

Şekil 6. Uzaktan eğitimde öğretim üyeleriyle iletişime yönelik görüşler

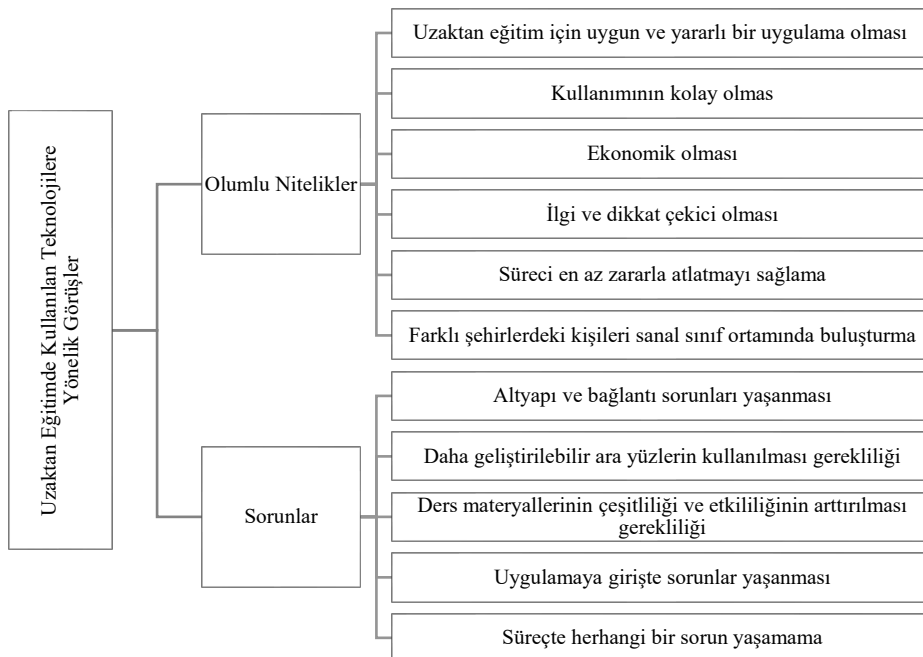
Şekil 7’de görüldüğü üzere uzaktan eğitim sürecinde diğer öğrencilerle iletişime yönelik görüşler kapsamında iletişimde kullanılan yollar, iletişimin amacı ve iletişimin nitelikleri olmak üzere üç alt temada toplanmıştır. İletişimde kullanılan yollar kapsamında en çok mesaj grupları ve e-posta ile iletişim kurulduğundan söz edilmiştir. İletişimin amacı kapsamında en çok grup çalışmaları için iletişim kurulduğu dile getirilmiştir. İletişimin nitelikleri kapsamında ise en çok yüz yüze süreçteki gibi etkili olmamasına değinilmiştir. Bu tema kapsamında Ö5, “Bir ders ile ilgili fikir alışverişinde bulunurken dersin mesaj grubu üzerinden etkili iletişim kurulduğunu düşünüyorum.” diyerek mesaj grubundan söz etmiştir. Bununla birlikte Ö7, “Bu konuda olumlu iletişim kurduk. Sosyal medya ile normal bir iletişim sağladık. Zaten normalde de sosyal medya yolu ile iletişim sağlıyoruz.” diyerek iletişimde sosyal medyayı kullandığını belirtmiştir. Ö6 ise, “Yüz yüze kadar etkili

olmadığımı düşünüyorum.” diyerek yüz yüze süreçteki gibi etkili olmamasından söz etmiştir.

Şekil 8’de görüldüğü üzere uzaktan eğitimde kullanılan teknolojilere yönelik görüşler kapsamında olumlu nitelikler ve sorunlar olmak üzere iki alt tema oluşturulmuştur. Bu kapsamda en çok altyapı ve bağlantı sorunları yaşanmasından söz edilmiştir. Bu tema kapsamında Ö7 “Uzaktan eğitim sürecinde bilgisayar ve internet aracılığıyla gerçekleşen sorunlar nedeniyle süreçte problemler yaşanabiliyor.” diyerek altyapı ve bağlantı sorunları yaşadığını belirtmiştir. Ö5 ise, “Dersler için kullanılan Teams uygulaması genel olarak sorunsuz olmakla beraber programın özellikle giriş yaparken sık hata vermesi gibi sorunlar yaşadım. Bunun dışında internet altyapısının yetersiz olması bağlantı problemlerine sebep olmuş ve derslerin verimliliğini olumsuz etkilemiştir.” diyerek benzer görüşler sunmuştur.

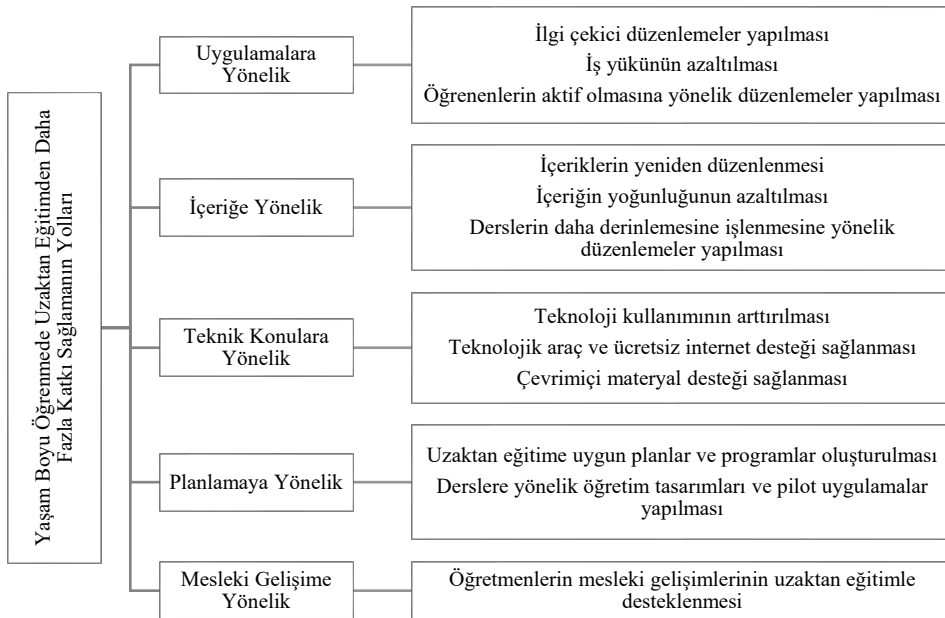
Şekil 7. Uzaktan eğitim sürecinde diğer öğrencilerle iletişime yönelik görüşler

Şekil 8. Uzaktan eğitimde kullanılan teknolojilere yönelik görüşler

Şekil 9. Uzaktan eğitimin yaşam boyu öğrenme becerileri üzerine etkisine yönelik görüşler

Şekil 10. Yaşam boyu öğrenmede uzaktan eğitimden daha fazla katkı sağlamanın yollarına ilişkin görüşler

Şekil 9’da görüldüğü üzere uzaktan eğitimin yaşam boyu öğrenme becerileri üzerine etkisi bilişsel ve duyuşsal beceriler açısından olmak üzere iki başlık altında ele alınmıştır. Bu kapsamda en çok bilişim ve iletişim teknolojilerini etkili şekilde kullanma, öğrenmeyi öğrenmenin becerisini geliştirme, çevrimiçi ortamları kullanmada deneyim sağlama ve diğer uzaktan eğitim etkinliklerine katılma isteğine yönelik durumlardan söz edilmiştir. Bu tema kapsamında Ö1, “*Pasif bir bilgi alıcısı olmaktan çıkıp doğru bilgiye ulaşma yollarını bilen, doğru bilgiye ulaşmanı sağlayan, bilgileri sentezleyip sunmamıza katkı sağlamıştır...*” diyerek bireysel öğrenme becerisini geliştirmekten söz etmiştir. Bunun yanı sıra Ö4, “*Bilişim teknolojilerini etkili şekilde kullanma adına kazanımlarım oldu. Süreci yönetme noktasında daha fazla kazanımlarım oldu.*” diyerek bilişim ve iletişim teknolojilerini etkili şekilde kullanmaktan ve süreci yönetme becerisini kazanmaktan söz etmiştir. Ayrıca Ö7, “*Öğrenmeyi öğrenme yetisi kazanmaya katkıda bulundu. Çünkü evde kendi içsel motivasyonunu kendi düzenini ortamını kendin sağlayarak dersleri takip etmek durumunda kaldık. Bu da öz düzenleyici davranışımızı geliştirdi açıkçası.*” diyerek öğrenmeyi

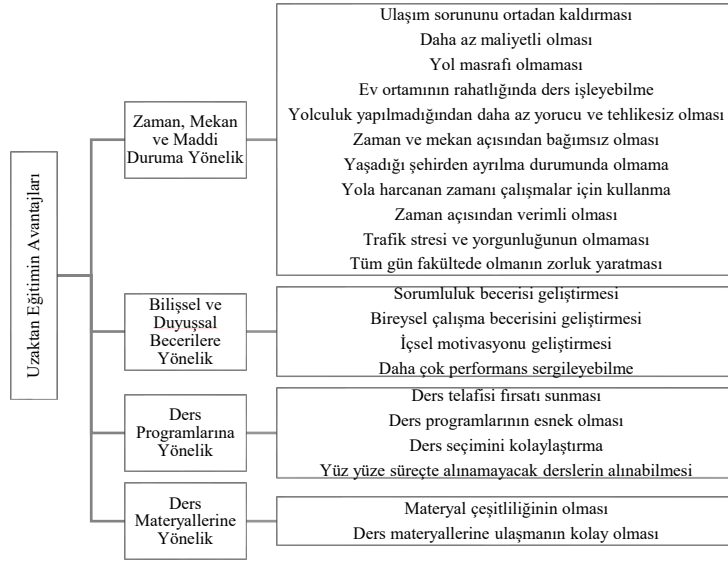
öğrenme becerisini geliştirdiğinden ve öz düzenleyici becerilerini geliştirdiğinden söz etmiştir.

Şekil 10’da görüldüğü üzere yaşam boyu öğrenmede uzaktan eğitimden daha fazla katkı sağlamanın yollarına ilişkin görüşler uygulamalara yönelik, içeriğe yönelik, teknik konulara yönelik, planlamaya yönelik, mesleki gelişime yönelik olmak üzere beş tema altında toplanmıştır. Bu bağlamda öğretmenlerin mesleki gelişimlerinin uzaktan eğitimle desteklenmesi, öğrenenlerin aktif olmasına yönelik düzenlemeler yapılması, içeriklerin yeniden düzenlenmesi, çevrimiçi materyal desteği sağlanması, uzaktan eğitime uygun planlar ve programlar oluşturulması gibi önerilerde bulunulmuştur. Bu tema kapsamında Ö1, “*Uzaktan eğitimle verilen derslerin içerikleri uzaktan eğitime uygun olacak şekilde yeniden düzenlenebilir. Teknolojik araçların kullanımını artırılarak dersler öğrenmeye ilgi çekici hale getirilebilir. İş yükü azaltılarak bireylerin motivasyonu artırılabilir. Sadece ders hocasının süreçte aktif olması değil öğrenenlerin de sürece dahil olması sağlanabilir.*” diyerek çeşitli önerilerde bulunmuştur. Bunun yanı sıra Ö2, “*Bu süreçte öğretmen ve öğrencilere teknolojik alet desteği (laptop, tablet) ve ücretsiz*

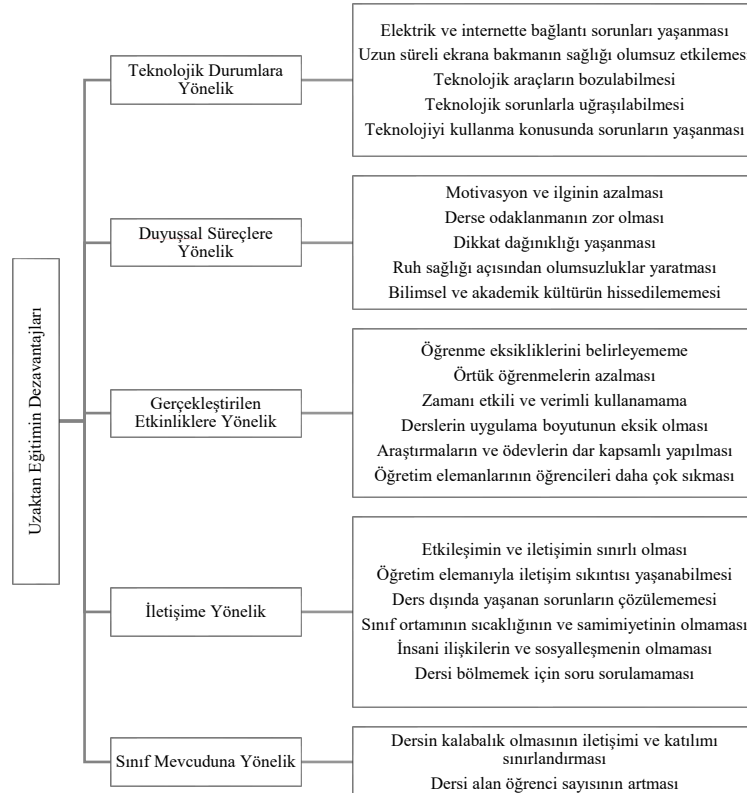
internet desteği sağlanmalı. Uzaktan eğitime uygun plan ve program yapılmalı. Disiplin bazında öğretim tasarımları geliştirilerek pilot uygulamaları yapılmalı. Öğretmen ve öğrencilere çevrim içi platformlarda kullanabilecekleri materyal desteği sağlanmalı.” diyerek teknik konulara ve planlamaya yönelik önerilerde bulunmuştur. Bu kapsamda Ö3 ise, “Uzaktan eğitim ile yürütülen derslere sınırlı sayıda dışarıdan öğretmen katılabilir ve bu şekilde kendini geliştirebilir.” diyerek mesleki gelişime yönelik önerilerde bulunmuştur.

Şekil 11’de görüldüğü üzere uzaktan eğitimin avantajlarına yönelik görüşler zaman, mekân ve maddi duruma yönelik, bilişsel ve duyuşsal becerilere yönelik, ders programlarına yönelik ve ders materyallerine yönelik olmak üzere dört alt temada toplanmıştır. Bu temalar arasında zaman, mekân ve maddi duruma yönelik avantajların sayısı dikkat çekicidir. Bu

tema kapsamında en çok ulaşım sorununu ortadan kaldırması, daha az maliyetli olması, ders telafisi fırsatı sunması, ev ortamının rahatlığında ders işleyebilme, yolculuk yapılmadığından daha az yorucu ve tehlikesiz olması, ders programlarının esnek olması, ders seçimini kolaylaştırma gibi avantajlardan söz edilmiştir. Bu temaya yönelik Ö6, “Şehir dışından gelip aynı gün dönmek zorunda kalıyordum. Bu da büyük bir yorgunluğa yol açıyordu. Ayrıca okulda haftada bir gün bulunmamanın yol açtığı okuldaki zorluklarıyla da karşılaşılıyordum.” diyerek yolculuk yapılmadığından daha az yorucu olmasından söz etmiştir. Bunun yanı sıra Ö1 ise, “Sorumluluk becerilerimizin daha da gelişmesini sağlamaktadır. Uzaktan eğitimde daha çok kendi başımıza çalıştığımız için sorumluluklarımızın farkında olmamızı sağlar...” diyerek sorumluluk becerisini geliştirdiğini belirtmiştir.

Şekil 11. Uzaktan eğitimin avantajlarına yönelik görüşler

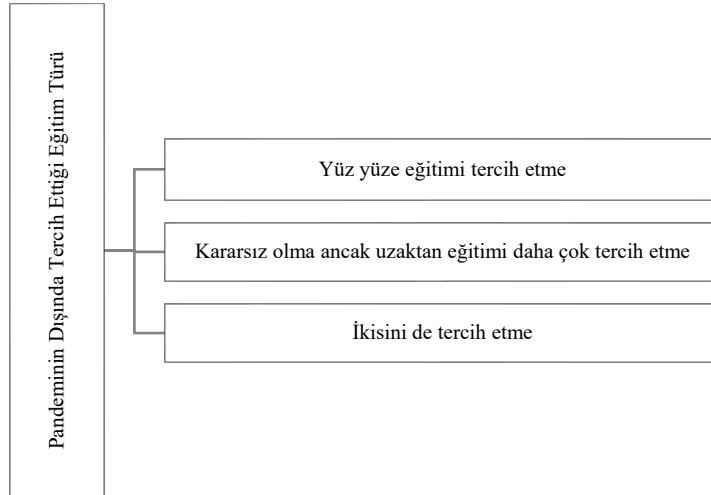

Şekil 12. Uzaktan eğitimin dezavantajlarına yönelik görüşler

Şekil 12’de görüldüğü üzere uzaktan eğitimin dezavantajlarına yönelik görüşler kapsamında en çok teknolojik durumlara yönelik ve iletişime yönelik görüşler sunulmuştur. Bunun yanı sıra duyuşsal süreçlere yönelik, gerçekleştirilen etkinliklere yönelik ve sınıf mevcuduna yönelik dezavantajlar da belirtilmiştir. Bu tema kapsamında en çok elektrik ve internette bağlantı sorunları yaşanması, uzun süreli ekrana bakmanın sağlığı olumsuz etkilemesi, motivasyon ve ilginin azalması, derse odaklanmanın zor olması, etkileşimin ve iletişimin sınırlı olması ve dersin kalabalık olmasının iletişimi ve katılımı sınırlandırmasına yönelik dezavantajlar dile getirilmiştir. Bu tema kapsamında Ö1, “...Yüz yüze etkileşimin olmaması sebebiyle öğrenme ortamlarında meydana gelen örtük öğrenmelerin azalmasına sebep olmaktadır...” diyerek örtük öğrenmelerin azalmasından söz etmiştir. Bunun yanı sıra Ö3, “Ben uzaktan eğitim ile yüz yüze eğitim arasında insani ilişkilerin azalması dışında pek bir dezavantaj göremiyorum. Bu eksiklik ise insanın psikolojisini etkiliyor. Pandemi sürecinde zaten hiçbir yere çıkamadık. Derslere de gidemedik. İnsanlarla sosyalleşemedik. Bu durum gerginliğe sebep oluyor.” diyerek insani ilişkilerin ve sosyalleşmenin olmamasından söz etmiştir. Ö6 ise “Derslerin işlenişi bakımından dezavantajlı

olduğunu düşünmüyorum. Yalnızca motivasyonumu olumsuz etkiledi.” diyerek motivasyonunun azaldığını belirtmiştir.

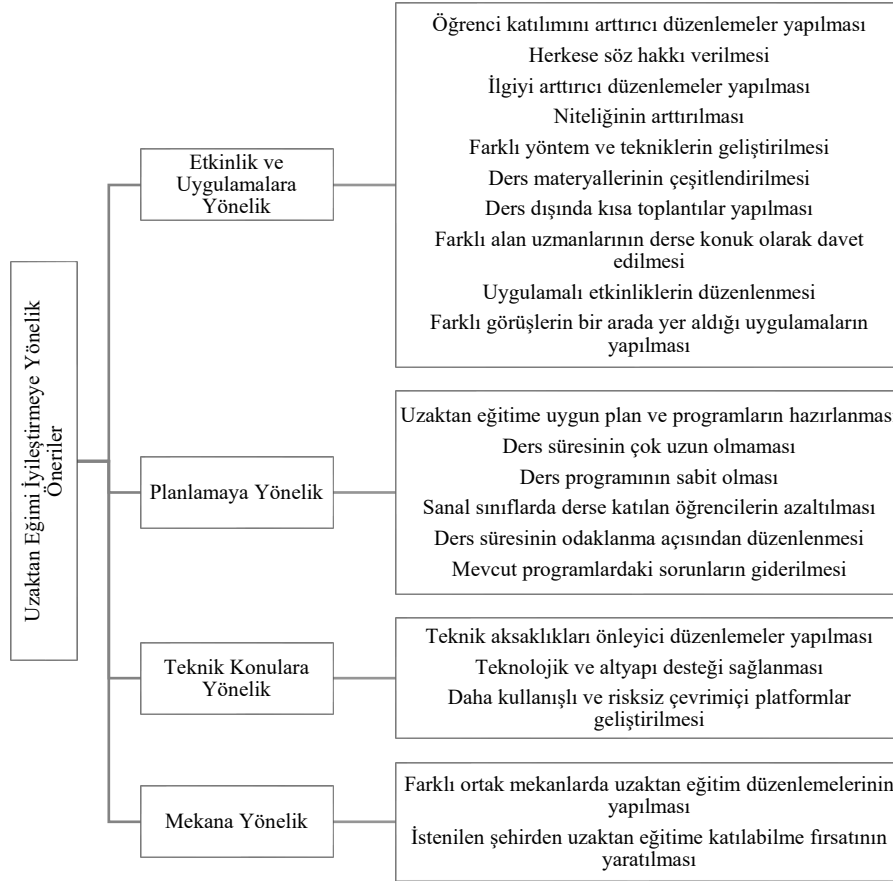
Şekil 13’te görüldüğü üzere pandeminin dışında altı öğrenci yüz yüze eğitimi tercih edeceğini belirtmiştir. Bir öğrenci ikisini de tercih ettiğini belirtirken bir öğrenci ise kararsız olduğunu ancak uzaktan eğitimi daha çok tercih ettiğini belirtmiştir. Bu tema kapsamında Ö4, “Bu konuda kararsızım. Çünkü her iki durumda da büyük kazanımlarım var. Birincisi derslere şehir dışından katıldığım için uzaktan eğitim olmasını tercih ederdim... İkinci olarak yüz yüze eğitimi tercih ederdim. Çünkü işin mutfağında teorik olarak değil de uygulamalı olarak öğrenmek, en azından o havayı solumak gelecekteki akademik kazanımlarım için iyi olacağı düşüncesindeyim...” diyerek kararsız olduğunu ancak uzaktan eğitimi daha çok tercih ettiğini belirtmiştir. Bu kapsamda Ö6 ise “Lisansüstü eğitimin katkısının yalnızca dersleri öğrenmek olmadığını düşünüyorum. Üniversite atmosferinde bulunmak, başka şehirlerden gelen arkadaşlarımı görmek, hocaları gözlemlemek ve onlarla iletişim kurmak benim için değerli. Bu yüzden yorucu olsa da yüz yüze olmasını tercih ederim.” diyerek yüz yüze eğitimi tercih edeceğini belirtmiştir.

Şekil 13. Pandeminin dışında tercih edilen eğitim türüne yönelik görüşler

Şekil 14. Pandemiden sonra derslerin uzaktan yürütülme durumuna yönelik görüşler

Şekil 15. Uzaktan eğitimi iyileştirmeye yönelik önerilere ilişkin görüşler

Şekil 14’te görüldüğü üzere pandemiden sonra derslerin uzaktan yürütülme durumuna yönelik görüşler şartlar açısından ve derslerin nitelikleri açısından olmak üzere iki alt temada toplanmıştır. Bu tema kapsamında Ö1, “Bazı derslerin özellikle seçmeli derslerin uzaktan eğitimle ve verilen ödevlerle desteklenmeleri olabilir. Çünkü her dersin doğası uzaktan eğitime uygun değildir. Bazı dersler sosyal bir ortamda tartışmaya açık olarak yapılmalıdır. Bir ekran karşısında sadece anlatımla geçilmemelidir. Uygulamalı dersler uzaktan eğitimde yapılmamalıdır. Uygulamalı olarak yapılmalı ve zamanında dönüt verilmelidir. Zamanında verilen dönüt hem motivasyonu hem de verimliliği artırabilir.” diyerek hem şartlar açısından hem de derslerin nitelikleri açısından görüşlerini sunmuştur. Bunun yanı sıra Ö4, “Belirli dersler için elbette ki yürütülebilir. Özellikle teorik derslerde daha etkili yöntem teknikler kullanılarak devam ettirilebilir.” diyerek teorik derslerin uzaktan yürütülebileceğini belirtmiştir. Ö5 ise “Derslerin tamamen uzaktan eğitim ile yürütülmesinin verimliliği düşüreceğini düşünüyorum. Fakat isteğe bağlı olarak bazı dersler için karma bir uygulama yapılabilir. Örneğin iki hafta uzaktan eğitim, bir hafta yüz yüze eğitim gibi.” diyerek bazı derslerde karma bir düzenleme yapılabileceğinden söz etmiştir.

Şekil 15’te görüldüğü üzere uzaktan eğitimi iyileştirmeye yönelik önerilere ilişkin görüşler kapsamında daha çok etkinlik ve uygulamalara yönelik öneriler sunulmuştur. Bunun yanı sıra planlamaya yönelik, teknik konulara yönelik ve mekâna yönelik görüşler de sunulmuştur. Bu tema kapsamında en çok öğrenci katılımını arttırıcı düzenlemeler yapılması, uzaktan eğitime uygun plan ve programların hazırlanması ve teknik aksaklıkları önleyici düzenlemeler yapılmasına yönelik görüşler sunulmuştur. Bunların yanı sıra, ilgiyi arttırıcı düzenlemeler yapılması, ders materyallerinin

çeşitlendirilmesi, ders süresinin çok uzun olmaması, teknolojik ve altyapı desteği sağlanması ve farklı ortak mekanlarda uzaktan eğitim düzenlemelerinin yapılması gibi öneriler de sunulmuştur. Bu tema kapsamında Ö1, “Derslere öğrenci katılımını arttırıcı önlemler alınmalıdır. Derste genel olarak herkese söz hakkı verilmelidir. Böylece dersten kopan bireylerin sayısının azalması sağlanır. Ders süreleri dikkati dağıtacak şekilde çok uzun planlanmamalıdır. Dersler her hafta aynı gün ve saatte yapılmalıdır. Uzaktan eğitimde verilen dersler ilgi çekici olmalıdır.” diyerek etkinlik ve uygulamalara ve planlamaya yönelik öneriler sunmuştur. Bunun yanı sıra Ö3, “Teknolojik altyapı yetersizliği giderilmelidir. Ayrıca uzaktan eğitime girebilmek için kültür merkezlerine, kütüphanelere vb. yerlere bilgisayar ve gerekli programlar ayarlanmalıdır. Öğrenciler istediği şehirden hiçbir imkânsızlık içerisine düşmeden derslere katılabilir.” diyerek teknik konulara ve mekâna yönelik önerilerde bulunmuştur. Ö8 ise “Biraz önce de bahsettiğim gibi kesinlikle bu krizi fırsata çevirip yol, yeme-içme, konaklama gibi masrafların hiçbiri olmadan insani ilişkiler kullanılarak farklı isimlerin derslere konuk alınması gerektiğini düşünüyorum. Bizim amacımız sadece ödev yapalım, okuyalım ve ezberleyelim olmamalı... Bugün çok iyi öğrendiğimiz bilgiler bile belirli bir süre geçince unutulacaktır. Kitaplardan okuyarak her an edinebileceğimiz bilgilerin verilmesi yerine daha uygulamalı ve ulaşabildiğimiz kadar farklı görüşü bir arada görebileceğimiz bir şeyler geliştirilmeli.” diyerek farklı alan uzmanlarının derse konuk olarak davet edilmesi ve farklı görüşlerin bir arada yer aldığı uygulamaların yapılmasına yönelik öneriler sunmuştur.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Araştırmanın ilk sonucu olarak, eğitim durumları boyutunda daha çok düz anlatım, araştırma ödevleri ve soru-cevap etkinlikleri yapıldığı ve en etkili uygulamalar olarak ise soru-cevap ve araştırma ödevlerinin görüldüğü belirlenmiştir. Yükseköğretim düzeyinde gerçekleştirilen bir araştırmada öğretim elemanları uzaktan eğitim süreçlerinde soru-cevap tekniğinin kullanılmasını ve ödev verilmesini önermişlerdir (Cabı, 2018). Yine yükseköğretim düzeyinde gerçekleştirilen bir araştırmada da öğrenciler çevrimiçi derslerin soru-cevap şeklinde öğrenci-öğretmen etkileşimine dayalı olmasını önermişlerdir (Cabı & Kurt Erhan, 2016). Lisansüstü düzeyde gerçekleştirilen benzer bir araştırmada ise ödevlerin öğrencileri derse hazırlaması ve dersten kopmayı önlemesi açısından uzaktan eğitim uygulamalarının verimini artırdığı belirlenmiştir (Genç, Engin & Yardım, 2020). Bu açıdan uzaktan eğitim sürecinde soru-cevap tekniğinin kullanılmasının ve ödev verilmesinin yararlı olduğu düşünülmektedir. Bunun yanı sıra öğrenme-öğretme sürecine yönelik daha çok olumsuz görüşler olmakla birlikte, olumlu görüşlerin de olduğu belirlenmiştir. Uzaktan eğitime yönelik gerçekleştirilen bir araştırmada öğrencilerin ve öğretmenlerin uzaktan eğitim faaliyetleri hakkında olumlu ve olumsuz görüşlere sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır (Hebecci, Bertiz & Alan, 2020). Lisansüstü eğitim düzeyinde gerçekleştirilen bir araştırmada ise akademisyenlerin uzaktan eğitime yönelik tutumlarının genel olarak olumsuz olduğu belirlenmiştir (Kaya, Çitil Akyol, Özbek & Pepeler, 2017). Buradan, uzaktan eğitim süreçlerine yönelik olumsuz görüşlerin günümüzde de devam ettiği söylenebilir. Öğretimi değerlendirme kapsamında daha çok ödevler ve süreç değerlendirmenin göz önünde bulundurulduğu, bunun yanı sıra ölçme ve değerlendirme sürecine yönelik daha çok olumsuz görüşler olmakla birlikte, olumlu görüşlerin de olduğu belirlenmiştir. Yükseköğretim düzeyinde gerçekleştirilen bir araştırmada da uzaktan eğitimde ölçme-değerlendirme açısından dezavantajlara yönelik görüşlerin, avantajlara yönelik görüşlerden daha fazla olduğu belirlenmiştir (Şeren, Tut & Kesten, 2020). Bu açıdan, uzaktan eğitim süreçlerinde ölçme ve değerlendirme boyutunda düzenlemeler yapılması gerektiği düşünülmektedir.

Uzaktan eğitimde yüz yüze iletişim mevcut teknolojik yollarla desteklenmediğinde öğrencilerin beklentileri karşılanamamakta ve öğrenciler öğrenme sürecine aktif olarak katılamamaktadırlar (Bilgiç & Tüzün, 2015). Bu açıdan uzaktan eğitimde iletişim çok önemli bir boyuttur. Bu bağlamda araştırmada, uzaktan eğitimin öğretim üyeleriyle iletişim açısından farklılık yaratmadığı bununla birlikte çeşitli olumsuzlukların da olduğu görülmüştür. Yükseköğretimde gerçekleştirilen bir araştırmada, öğretmen ve öğrencilerin hem derste hem de ders dışında iletişim kurabildiği belirlenmiştir (Kaleli Yılmaz & Güven, 2015). Lisansüstü düzeyde gerçekleştirilen bir araştırmada ise öğretim elemanları ile iletişimin hızlanmasına yönelik bir sonuca ulaşılmıştır (Genç, Engin & Yardım, 2020). Dijital teknolojiler, öğretmenlerin öğrencilerle hem senkron hem de asenkron olarak iletişim sağlamasında önemli rol oynamıştır (Starkey, Shonfeld, Prestridge & Cervera, 2021). Bu açıdan, uzaktan eğitimde öğrenme yönetim sistemlerinin kullanılması öğretim elemanları ve öğrenciler arasındaki iletişimin canlı tutulmasında yarar sağlamış olabilir. Bunun yanı sıra diğer öğrencilerle iletişimde daha çok mesajlaşma grupları ve e-posta yollarını kullandıkları belirlenmiştir. Uzaktan eğitim için

kitle iletişim araçları ve elektronik medyanın öğrenme ve iletişimde etkin bir şekilde kullanılması önemli görülmektedir (Devran & Elitaş, 2016). Bu bağlamda, öğrencilerin bu yolları kullanmalarının, beklenen bir durum olduğu söylenebilir. Bununla birlikte, lisansüstü düzeyde gerçekleştirilen bir araştırmada, öğretim üyeleri ile öğrenci arasında sağlıklı bir iletişimin kurulamadığı, öğrencilerin öğretim üyelerine ulaşmada güçlük yaşadıkları, öğrencilerin uzaktan eğitim sürecinde sınıf arkadaşlarıyla iletişim kurmada güçlük yaşadıkları belirlenmiştir (Güzel & Özeren, 2021). Bu araştırmada da az da olsa benzer iletişim sorunlarından söz edilmiştir ancak iletişim sorunları gruptan gruba ve bireyden bireye değişebilen bir durum olduğundan farklı araştırmalarda farklı sonuçlara ulaşılması olağandır. İletişimde grup dinamiği, grup normları, kültürel çeşitlilikler, kişisel özellikler gibi faktörler iletişim sürecini etkileyebildiğinden her grupta farklı yaşantılar gerçekleşebilir.

Uzaktan eğitimde teknolojik sorunlar olmakla birlikte teknolojiye ilişkin olumlu durumlar olduğu da belirlenmiştir. Bu bağlamda en çok altyapı ve bağlantı sorunları yaşandığı belirlenmiştir. Uzaktan eğitimde gerçekleştirilen birçok araştırmada teknolojik sorunlar, altyapı sorunları ve internet bağlantısı sorunlarının yaşandığı belirtilmektedir (Arar, Öneren & Yurdakul, 2021; Chisadza, Clance, Mthembu, Nicholls & Yitbarek, 2020; Dinh & Nguyen, 2020; Durak, Çankaya & İzmirli, 2020; Eroğlu & Kalaycı, 2020; Gül & Arabacı, 2018; Hebecci, Bertiz & Alan, 2020; İzmirli, Şahin İzmirli & Çankaya, 2019; Kapasia, Paul, Roy, et. al., 2020; Özyürek, Begde, Yavuz & Özkan, 2016). Buradan yola çıkılarak uzaktan eğitimde teknik altyapı ve bağlantı sorunlarının ülkemizde de dünyada da yaşandığı ve süreci olumsuz etkilediği söylenebilir. Teknolojinin hayatımızın merkezinde yer aldığı ve çok hızlı gelişim gösterdiği bu günlerde, bu sorunların hâlâ devam ediyor olması düşündürücüdür. Pandeminin sonrasında da uzaktan eğitimin hayatımızda yer almaya devam edeceği düşünüldüğünde bu tür teknik sorunların ivedilikle çözüme kavuşturulması gerekmektedir. Bu doğrultuda teknik altyapı ve destekle ilgili sorunların giderilmesine yönelik çalışmalar yapılması önerilmektedir.

Araştırmada, uzaktan eğitimin yaşam boyu öğrenme becerileri üzerinde bilişsel etkilerin yanında duyuşsal etkilerinin de olduğu görülmüştür. Yükseköğretimde yaşam boyu öğrenmeyi destekleyen yollardan biri uzaktan eğitimidir ve uzaktan eğitim öğrenenlere fırsat eşitliği ve bilgiye erişim açısından katkılar sunmaktadır (Günüç, Odabaşı & Kuzu, 2012). Öğretmenlerle gerçekleştirilen bir araştırmada, uzaktan eğitim yaşantısı geçirmiş olarak öğretmenlerin yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin yüksek olduğu belirlenmiştir (Özçiftçi & Çakır, 2015). Bu açıdan uzaktan eğitimin yaşam boyu öğrenme açısından önemli katkılar yarattığı söylenebilir. Yaşam boyu öğrenmede uzaktan eğitimden daha fazla katkı sağlamaya yönelik uygulamalara, içeriğe, teknik konulara, planlamaya ve mesleki gelişime yönelik öneriler sunulduğu belirlenmiştir. Uzaktan eğitimin yaşam boyu öğrenme üzerinde yarattığı fırsatlar göz önünde bulundurulduğunda hem hizmet öncesi hem de hizmet içi eğitim süreçlerine yönelik düzenlemeler yapılmasının katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu doğrultuda yaşam boyu öğrenme becerilerini geliştirmeye yönelik uygulamalar gerçekleştirilmesi önerilebilir.

Uzaktan eğitimin daha çok zaman, mekân ve maddi durum açısından avantajları olmasının yanı sıra bilişsel ve duyuşsal becerilere yönelik, ders programlarına yönelik ve ders

materyallerine yönelik avantajlarının olduğu da dile getirilmiştir. Uzaktan eğitimi yüz yüze eğitimden ayıran en temel niteliğin zaman ve mekân bağımsızlığı olduğu vurgulanmaktadır (Bilgiç & Tüzün, 2015). Uzaktan eğitim, zaman ve mekân özgürlüğü sunması bakımından çeşitli avantajlara sahiptir (Akdemir, 2011; Arar, Öneren & Yurdakul, 2021; Devran & Elitaş, 2016). Lisansüstü düzeyde gerçekleştirilen bir araştırmada zaman, para ve emek açısından ekonomik olmasının uzaktan eğitim uygulamalarının verimini arttırdığı belirlenmiştir (Genç, Engin & Yardım, 2020). Benzer bir araştırmada ise, öğrencilerin zaman ve mekândan bağımsız öğrenme ortamına odaklandıkları belirlenmiş bunun yanı sıra öğretim elemanları lisansüstü düzeyde verilen derslerin uzaktan eğitim yoluyla verilebileceğini düşündükleri saptanmıştır (Cabı, 2018). Bu doğrultuda farklı şehirde çalışan doktora öğrencilerin ulaşım, zaman ve maddi olanaklarının değerlendirilerek doktora derslerinin uzaktan eğitimle gerçekleştirilmesi ve desteklenmesine yönelik düzenlemeler yapılabilir.

Uzaktan eğitimde daha çok teknolojik durumlara ve iletişime yönelik dezavantajlarının olmasının yanı sıra duyuşsal süreçlere yönelik, gerçekleştirilen etkinliklere yönelik ve sınıf mevcuduna yönelik dezavantajların da olduğu dile getirilmiştir. Uzaktan eğitime yönelik yapılan araştırmalarda da, teknik sorunlar (Baggaley, 2020; Bilgiç & Tüzün, 2015; Kalelioğlu, Atan & Çetin, 2016; Özdoğan & Berkant, 2020; Özgöl, Sarıkaya & Öztürk, 2017), iletişim ve etkileşimle ilgili sorunlar (Duman, 2020; Kalelioğlu, Atan & Çetin, 2016; Özdoğan & Berkant, 2020; Özgöl, Sarıkaya & Öztürk, 2017; Yıldırım & Arıkan Kokkkaya, 2021) ve duyuşsal sorunlar (Aboagye, Yawson & Appiah, 2020; Cabı & Kurt Erhan, 2016; Özgöl, Sarıkaya & Öztürk, 2017) yaşandığı dile getirilmiştir. Bu bağlamda katılımcıların uzaktan eğitimin iyileştirilmesine yönelik sundukları öneriler dikkate alınabilir ve uzaktan eğitimin dezavantajları azaltılabilir. Araştırmada uzaktan eğitimi iyileştirmeye yönelik öneriler kapsamında daha çok etkinlik ve uygulamalara yönelik önerilerin sunulduğu, bunun yanı sıra planlamaya yönelik, teknik konulara yönelik ve mekâna yönelik önerilerin sunulduğu da belirlenmiştir. Uzaktan eğitimde yer alan teknik sorunların giderilmesi, iletişim ve etkileşimi arttıran etkinliklerin düzenlenmesi, öğrenciyi aktif kılacak motivasyonu artırıcı ve dikkat dağınıklığını önleyici öğretim yöntem ve etkinliklerin planlanması, planlamaların uzaktan eğitimin ilkelerine göre yapılması önerilebilir.

Pandeminin dışında daha çok yüz yüze eğitimin tercih edildiği bununla birlikte ikisini de tercih eden ve kararsız olduğunu belirten öğrencilerin de olduğu görülmüştür. Bu araştırma için önemli bir sonuçtur. Lisansüstü düzeydeki öğrencilerin farklı şehirlerde görev yapan bireyler olması nedeniyle zaman ve mekânla ilgili avantajları nedeniyle çevrimiçi süreçleri tercih edebilecekleri düşünülmüştü. Ancak araştırmanın sonucunda uzaktan eğitimin avantajlarına rağmen öğrencilerin derslere yüz yüze katılmayı istemeleri önemli bir durumdur. Katılımcı öğrenciler farklı şehirlerden lisansüstü eğitime gelmelerinin zorluklarını yaşasalar da yüz yüze eğitimi tercih etmişlerdir. Bununla birlikte pandemiden sonra derslerin uzaktan yürütülmesinin şartlara ve derslerin niteliklerine göre gerçekleştirilebileceği dile getirilmiştir. Bu açıdan hibrit anlayış göz önünde bulundurularak öğrenci görüşleri alınabilir ve derslerin niteliklerine göre lisansüstü düzeyde bazı dersler dönem boyunca veya zaman zaman uzaktan yürütülebilir.

Araştırmanın sonuçları doğrultusunda lisansüstü eğitim düzeyinde gerçekleştirilen uzaktan eğitim uygulamaları için çeşitli düzenlemeler yapılması önerilebilir. Bu doğrultuda motivasyonu ve derse etkin katılımı artırıcı uygulamaların gerçekleştirilmesi, öğrenci merkezli yöntem ve tekniklere ağırlık verilmesi, uygulamalı çalışmaların yapılması, yöntem çeşitliliğinin sağlanması ve teknolojik ders materyallerinin kullanılması önerilebilir. Bunun yanı sıra tüm öğrencilerin derse etkin katılımlarının sağlanması, örnek olay, tartışma gibi çeşitli uygulamalarla öğrencilerle ders dışında da etkileşimin sürdürülmesi sağlanabilir. Ayrıca teknik alt yapı sorunlarının giderilmesi için çeşitli önlemler alınabilir. Örneğin öğrencilerin ücretsiz mobil internete ulaşmaları sağlanabilir. Öğretim elemanlarının uzaktan eğitime yönelik özellikle iletişim ve etkileşimi artırma konusunda becerilerinin geliştirilmesine yönelik mesleki gelişim etkinlikleri düzenlenebilir. Son olarak, eğitim sürecinin sadece çevrimiçi değil yüz yüze eğitimle de desteklenebileceği yani hibrit modelin kullanılabilirliği düşünülmektedir.

Bu araştırma, eğitim bilimleri alanında öğrenim görmekte olan doktora öğrencileriyle gerçekleştirilmiştir ve veriler yazılı görüş formuyla toplanmıştır. Araştırmanın bu sınırlılıklarından yola çıkılarak, farklı yöntem, desen ve veri toplama araçları kullanılarak ve farklı üniversite ve bölümlerde öğrenim gören yüksek lisans ve doktora öğrencilerinin katılımıyla benzer araştırmalar gerçekleştirilebilir. Bunun yanı sıra öğretim elemanları, eğitim alanındaki yöneticiler gibi diğer paydaşlar da araştırmaya dahil edilebilir.

Yazar Katkı Oranları

Tüm yazarlar makalenin tüm süreçlerinde eşit oranda rol almışlardır. Tüm yazarlar çalışmanın son halini okumuş ve onaylamıştır.

Etik Kurul Beyanı

Bu çalışma Çukurova Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu 28/07/2021 tarihli 145526 sayılı kararı ile alınan izinle yürütülmüştür.

Çıkar Çatışma Beyanı

Yazarlar çalışma kapsamında herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmadığını beyan etmektedir.

Kaynaklar

- Aboagye, E., Yawson, J. A., & Appiah, K. N. (2021). COVID-19 and E-learning: The challenges of students in tertiary institutions. *Social Education Research*, 2(1), 1-8. <https://doi.org/10.37256/ser.212021422>
- Adedoyin, O. B., & Soykan, E. (2020). Covid-19 pandemic and online learning: the challenges and opportunities. *Interactive Learning Environments*. <https://doi.org/10.1080/10494820.2020.1813180>
- Akdemir, Ö. (2011). Yükseköğretimimizde uzaktan eğitim. *Yükseköğretim ve Bilim*, 1(2), 69-71. <https://doi.org/10.5961/jhes.2011.011>
- Arar, T., Öneren, M., & Yurdakul, G. (2021). Covid-19 Kapsamında Uzaktan Eğitim Sürecinin Lisansüstü Öğrencilerin Algısındaki Yeri: Kırıkkale Üniversitesi Örneği. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 154-167.
- Baggaley, J. (2020). Educational distancing. *Distance Education*, 41(4), 582-588. <https://doi.org/10.1080/01587919.2020.1821609>

- Bilgiç, H. G., & Tüzün, H. (2015). Yükseköğretim kurumları web tabanlı uzaktan eğitim programlarında yaşanan sorunlar. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 26-50.
- Bojović, Ž., Bojović, P. D., Vujošević, D., & Šuh, J. (2020). Education in times of crisis: Rapid transition to distance learning. *Computer Applications in Engineering Education*, 28(6), 1467-1489. <https://doi.org/https://doi.org/10.1002/cae.22318>
- Cabi, E. (2018). Uzaktan Eğitim ile Bilgisayar Okuryazarlığı Öğretimi: Eğitim Deneyimleri. *Başkent University Journal of Education*, 5(1), 61-68.
- Cabi, E., & Kurt Erhan, G. (2016). Uzaktan eğitim ile istatistik öğretimine yönelik öğrenci görüşleri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 104-111.
- Chisadza, C., Clance, M., Mthembu, T., Nicholls, N., & Yitbarek, E. (2021). Online and face-to-face learning: Evidence from students' performance during the Covid-19 pandemic. *African Development Review*, 33, 114-125.
- Creswell, J. W. (2013). *Qualitative inquiry & research design: Choosing among five approaches* (3rd ed.). Sage Publications.
- Devran, Y., & Elitaş, T. (2016). Uzaktan eğitim: Fırsatlar ve tehditler. *AJIT-e: Online Academic Journal of Information Technology*, 8(27), 31-40. <https://doi.org/10.5824/1309-1581.2017.2.003.x>
- Dinh, L. P., & Nguyen, T. T. (2020). Pandemic, social distancing, and social work education: Students' satisfaction with online education in Vietnam. *Social Work Education*, 39(8), 1074-1083.
- Duman, S. N. (2020). Salgın döneminde gerçekleştirilen uzaktan eğitim sürecinin değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(1), 95-112. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.768887>
- Durak, G., Çankaya, S., & İzmirli, S. (2020). COVID-19 pandemi döneminde Türkiye'deki üniversitelerin uzaktan eğitim sistemlerinin incelenmesi. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 14(1), 787-809.
- Eroğlu, F., & Kalaycı, N. (2020). Üniversitelerdeki zorunlu ortak derslerden Türk dili dersinin uzaktan ve yüz yüze eğitim uygulamalarının karşılaştırılarak değerlendirilmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(3), 1001-1027.
- Frohn, J. (2021). Troubled schools in troubled times: How COVID-19 affects educational inequalities and what measures can be taken. *European Educational Research Journal*, 20(5), 667-683. DOI: <https://doi.org/10.1177/14749041211020974>
- Genç, S.Z., Engin, G. ve Yardım, T. (2020). Pandemi (Covid-19) sürecindeki uzaktan eğitim uygulamalarına ilişkin lisansüstü öğrenci görüşleri. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41, 134-158. <https://doi.org/10.33418/ataunikkefd.782142>
- Göksu, İ., Ergün, N., Özkan, Z., & Sakız, H. (2021). Distance education amid a pandemic: Which psycho-demographic variables affect students in higher education?. *Journal of Computer Assisted Learning*, 37(6), 1539-1552. <https://doi.org/10.1111/jcal.12544>
- Gül, İ., & Arabacı, İ. B. (2018). Uzaktan eğitimle öğrenim gören eğitim yönetimi yüksek lisans öğrencilerinin programa ilişkin görüşleri. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 79-88.
- Günüç, S., Odabaşı, H. F., & Kuzu, A. (2012). Yaşam boyu öğrenmeyi etkileyen faktörler. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2), 309-325.
- Güzel, İ., & Özeren, E. (2021). Covid-19 pandemi sürecinin lisansüstü eğitim faaliyetlerine etkisi. *Electronic Journal of Education Sciences*, 10(20), 167-185.
- Hebecci, M. T., Bertiz, Y., & Alan, S. (2020). Investigation of views of students and teachers on distance education practices during the Coronavirus (COVID-19) Pandemic. *International Journal of Technology in Education and Science*, 4(4), 267-282.
- Holzer, J., Lüftenegger, M., Korlat, S., Pelikan, E., Salmela-Aro, K., Spiel, C., & Schober, B. (2021). Higher education in times of COVID-19: University students' basic need satisfaction, self-regulated learning, and well-being. *Aera Open*, 7(1), 1-13. <https://doi.org/10.1177/23328584211003164>
- İzmirli, S., Şahin İzmirli, Ö., & Çankaya, S. (2019). Yöneticilerin gözünden Türkiye'de çevrimiçi uzaktan lisansüstü eğitim. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 13(2), 1216-1238.
- Kaleli Yılmaz, G., & Güven, B. (2015). Öğretmen adaylarının uzaktan eğitime yönelik algılarının metaforlar yoluyla belirlenmesi. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education*, 6(2), 299-322. <https://doi.org/10.16949/turcomat.75936>
- Kalelioğlu, F., Atan, A. & Çetin, Ç. (2016). Sanal sınıf ortamında öğretmen ve öğrenen deneyimleri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(2), 555-568. <https://doi.org/10.17860/efd.34388>
- Kapasia, N., Paul, P., Roy, A., Saha, J., Zaveri, A., Mallick, R., ... & Chouhan, P. (2020). Impact of lockdown on learning status of undergraduate and postgraduate students during COVID-19 pandemic in West Bengal, India. *Children and Youth Services Review*, 116, 105194.
- Kaya, M., Çitil Akyol, C., Özbek, R., & Pepeler, E. (2017). Lisansüstü eğitim programlarında 'uzaktan eğitim uygulamasına' yönelik 'eğitim bilimleri bölümü' akademisyenlerinin görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(64), 1616-1627.
- Kee, C. E. (2021) The impact of COVID-19: Graduate students' emotional and psychological experiences. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 31(1-4), 476-488, <https://doi.org/10.1080/10911359.2020.1855285>
- Kim, D., Wortham, S., Borowiec, K., Yatsu, D. K., Ha, S., Carroll, S., ... & Kim, J. (2021). Formative education online: Teaching the whole person during the global COVID-19 pandemic. *AERA Open*, 7(1), 1-12. DOI: <https://doi.org/10.1177/23328584211015229>
- Li, Y., Wen, X. Q., Li, L. Q., Zhou, Y., Huang, L. J., Ling, B., Liao, X. J., & Tang, Q. L. (2021). Exploration of Online Education Mode for Postgraduate Education under the Background of COVID-19. *Advances in Applied Sociology*, 11, 223-230. <https://doi.org/10.4236/aasoci.2021.115019>
- Merriam, S. B. (1995). What can you tell from an N of 1?: Issues of validity and reliability in qualitative research. *PAACE Journal of Lifelong Learning*, 4, 51-60.
- Moser, K. M., Wei, T., & Brenner, D. (2021). Remote teaching during COVID-19: Implications from a national survey of language educators. *System*, 97, 102431. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.system.2020.102431>

- Naidu, S. (2021). Building resilience in education systems post-COVID-19. *Distance Education*, 42(1), 1-4. <https://doi.org/10.1080/01587919.2021.1885092>
- Neuwirth, L. S., Jović, S., & Mukherji, B. R. (2021). Reimagining higher education during and post-COVID-19: Challenges and opportunities. *Journal of Adult and Continuing Education*, 27(2), 141-156. <https://doi.org/10.1177/1477971420947738>
- Oliveira, G., Grenha Teixeira, J., Torres, A., & Morais, C. (2021). An exploratory study on the emergency remote education experience of higher education students and teachers during the COVID-19 pandemic. *British Journal of Educational Technology*, 52(4), 1357-1376. <https://doi.org/10.1111/bjet.13112>
- Özçiftçi, M., & Çakır, R. (2015). Öğretmenlerin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ve eğitim teknolojisi standartları özyeterliliklerinin incelenmesi. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 5(1), 1-19.
- Özdoğan, A. Ç., & Berkant, H. G. (2020). Covid-19 pandemi dönemindeki uzaktan eğitime ilişkin paydaş görüşlerinin incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(1), 13-43. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.788118>
- Özgöl, M., Sarıkaya, İ., & Öztürk, M. (2017). Örgün eğitimde uzaktan eğitim uygulamalarına ilişkin öğrenci ve öğretim elemanı değerlendirmeleri. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 7(2), 294-304.
- Özyürek, A., Begde, Z., Yavuz, N. F., & Özkan, İ. (2016). Uzaktan eğitim uygulamasının öğrenci bakış açısına göre değerlendirilmesi. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 592-605.
- Pandit, D., & Agrawal, S. (2021). Exploring challenges of online education in COVID times. *FIIIB Business Review*, 2319714520986254. <https://doi.org/10.1177/2319714520986254>
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods* (3rd ed.). Thousand Oaks: Sage Publications.
- Pokhrel, S., & Chhetri, R. (2021). A literature review on impact of COVID-19 pandemic on teaching and learning. *Higher Education for the Future*, 8(1), 133-141. <https://doi.org/10.1177/2347631120983481>
- Pyett, P. M. (2003). Validation of qualitative research in the "real world". *Qualitative Health Research*, 13(8), 1170-1179.
- Punch, K. F. (2005). *Sosyal araştırmalara giriş – nitel ve nicel yaklaşımlar* (1. bs.). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Rashid, S., & Yadav, S. S. (2020). Impact of Covid-19 pandemic on higher education and research. *Indian Journal of Human Development*, 14(2), 340-343. <https://doi.org/10.1177/0973703020946700>
- Ronkowitz, K., & Condro Ronkowitz, L. (2021). Choosing transformation over tradition: The changing perception of online education. *American Journal of Economics and Sociology*, 80(1), 205-229. <https://doi.org/10.1111/ajes.12378>
- Saboowala, R., & Manghirmalani Mishra, P. (2021). Readiness of in-service teachers toward a blended learning approach as a learning pedagogy in the post-COVID-19 Era. *Journal of Educational Technology Systems*, 50(1), 9-23. DOI: <https://doi.org/10.1177/00472395211015232>
- Starkey, L., Shonfeld, M., Prestridge, S., & Cervera, M. G. (2021). Covid-19 and the role of technology and pedagogy on school education during a pandemic. *Technology, Pedagogy and Education*, 30(1), 1-5.
- Şeren, N., Tut, E. & Kesten, A. (2020). Korona virüs sürecinde uzaktan eğitim: Temel eğitim bölümü öğretim elemanlarının görüşleri. *Turkish Studies-Education*, 15(6), 4507-4524. <https://dx.doi.org/10.47423/TurkishStudies.46472>
- Taylor, S. J., & Bogdan, R. (1998). *Introduction to qualitative research methods* (3rd ed.). John Wiley & Sons, Inc.
- Wotto, M. (2020). The future high education distance learning in Canada, the United States, and France: Insights from before COVID-19 secondary data analysis. *Journal of Educational Technology Systems*, 49(2), 262-281. <https://doi.org/10.1177/0047239520940624>
- Yıldırım, E., & Arıkan Kokkaya, G. (2021). Covid-19 salgını sürecinde yüksek lisans öğrencilerinin gözünden uzaktan eğitim. *Journal of Awareness*, 6(4), 247-267. <https://doi.org/10.26809/joa.6.4.06>
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Zawacki-Richter, O. (2021). The current state and impact of Covid-19 on digital higher education in Germany. *Human Behavior and Emerging Technologies*, 3(1), 218-226. <https://doi.org/10.1002/hbe2.238>
- Zhao, Y., & Watterston, J. (2021). The changes we need: Education post COVID-19. *Journal of Educational Change*, 22(1), 3-12. <https://doi.org/10.1007/s10833-021-09417-3>

Extended Summary

Experiencing both positive and negative situations regarding distance education necessitates researches to reveal the current situation at postgraduate education level and to determine stakeholder experiences. Determining the current situation in postgraduate education, revealing the problems experienced by the stakeholders and examining the advantages and opportunities of distance education will meet this need. Comprehensive examination of distance postgraduate education applications in current conditions is important in terms of guiding the applications to be made in the future. Within the scope of this study, it is thought that it would be useful to start with the students first and then examine it in terms of instructors and other stakeholders. Accordingly, the aim of this study is to reveal the views of students on distance doctoral education processes.

The research is a case study carried out in a qualitative context. In this study, the case is the distance education process carried out in a doctoral program, and in line with the purpose of the research, the participants described their views on the situation in their own words in detail. The participants of the study were determined by the convenience sampling method. The participants consist of eight students who are studying at a doctoral level in the field of educational sciences at a state university located in the south of Turkey. Seven of the participants work as teachers and one works as a research assistant. They live in Adana, Hatay, Kahramanmaraş, Mardin, Mersin, Şanlıurfa. Four of the participants are female and four are male. The data of the study were collected through a written view form developed by the researchers and consisting of open-ended questions. In the formation of the form, views were received from two curriculum and instruction experts. There are 13 questions in the form. Informed consent of the participants was obtained before the research data were collected. The data of the study were collected in 2021. Analysis of the data was carried out with content analysis. Peer examination method was used for the reliability of the data.

The results revealed that that mostly direct instruction, research assignments and question-answer activities were done in the learning-teaching process and the most effective applications were question-answer and research assignments. It is thought that using the question-answer technique and giving research assignments in the distance education process are beneficial. In addition, it has been revealed that there are mostly negative opinions about the learning-teaching process, but there are also positive opinions. It can be said that negative opinions about distance education processes continue today. It has been determined that more assignments and process evaluation are taken into account in the measurement and evaluation process, while there are mostly negative opinions about the measurement and evaluation process, but there are also positive opinions. In this respect, it is thought that arrangements should be made in the dimension of measurement and evaluation in distance education processes.

In the research, it was shown that distance education does not make any difference in terms of communication with faculty members. However, there are also various negativities. The use of learning management systems in distance education may have been beneficial in keeping the communication between instructors and students alive. In addition, it was determined that they mostly used messaging groups and e-mail to communicate with other students.

Although there are problems with the technologies used in distance education, it has also been found that there are positive situations. In this context, it has been determined that the most experienced problems are infrastructure and connection problems. In these days when technology is at the centre of our lives and developing very rapidly, it is thought-provoking that these problems still continue. Considering that distance education will continue to take place in our lives after the pandemic, such technical problems should be resolved immediately. In this context, it is recommended to carry out studies to eliminate the problems related to technical infrastructure and support.

In the study, it was seen that distance education has affective impacts as well as cognitive effects on lifelong learning skills. It was found that suggestions were made for applications, content, technical issues, planning and professional development to contribute more to lifelong learning in the context of distance education. Considering the opportunities generated by distance education on lifelong learning, it is thought that making arrangements for both pre-service and in-service training processes will contribute. In this context, it can be recommended to carry out practices aimed at developing lifelong learning skills.

It has been stated that distance education has advantages in terms of time, space and financial situation, as well as advantages for cognitive and affective skills, curricula and course materials. In this context, arrangements can be made to carry out and support doctoral courses through distance education by evaluating the transportation, time and financial opportunities of doctoral students working in different cities.

It has been stated that in distance education, in addition to the disadvantages of technological situations and communication, there are also disadvantages for affective processes, activities carried out and class size. In the research, it was determined that within the scope of suggestions for improving distance education, suggestions for activities and practices were presented, as well as suggestions for planning, technical issues and space. It can be suggested to eliminate the technical problems in distance education, organize activities that increase communication and interaction, plan teaching methods and activities that will make the student active, increase motivation and prevent distraction, and make the plans according to the principles of distance education.

Apart from the pandemic, it has been determined that face-to-face education is preferred more while some students prefer both or are indecisive. This is an important outcome of the current research. It was thought that postgraduate students might prefer online processes due to the advantages of time and space due to the fact that they are individuals working in different cities. Participants preferred face-to-face education even though they had difficulties in coming to courses from different cities. However, it was stated that after the pandemic, distance courses could be carried out according to the conditions and the qualifications of the courses. In this respect, students' views can be taken by considering the hybrid methods, and depending on the qualifications of the courses, some courses at the graduate level can be conducted online during the semester or from time to time.

Author Contributions

The authors contributed equally to the study. All authors read and approved the final version of the study.

Ethical Declaration

This research was carried out with the approval obtained from the Social Sciences and Humanities Research Ethics Committee of Çukurova University on 28/07/2021, numbered 145526.

Conflict of Interest

The authors declare that there is no conflict of interest with any institution or person within the scope of the study.